

לקט פניני הרב

על

פרשיות השבוע

ספר שמות – פרשת ויקהל

מאת

הרב יוסף דוב הלוי

סולובייצ'יק זצ"ל

נאסף ע"י מנחם יהודה נוסבאום

מ--:

מסורה – מאסף תורני - איחוד הקהילות החרדיות באמריקה

בית יצחק – קובץ תורני – ישיבת רבנו יצחק אלחנן

YU Torah

ספרי הרב צבי שכטר שליט"א:

נפש הרב

מפניני הרב

דברי הרב

ומעוד מקורות כפי שצוין בראש כל קטע שנלקט

ירושלים תובב"א

תשפ"ג – מהדורה שניה

(א) שמות פרשת ויקהל פרק לה

(א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם:

מתוך: דרש דרש יוסף עמ' קצו-קצט - ומפי השמועה מאת דר' שמואל דרשוביץ

***תרגום מאנגלית**

ויקהל משה, את-כל-עדת בני ישראל--ויאמר אליהם: אלה, הדברים, אשר-צוה ה', לעשות אתם. [שמות לה:א] בפסוק הנ"ל כתוב 'אלה הדברים' בלשון רבים כדי להצביע על מספר נושאים שיוצגו מיד לאחר מכן: והם: (א) שבת.

(ב) אסוף התרומות לבניית המשכן.

התורה מציגת את הנושא השני באותו ביטוי בלשון יחיד: 'זה הדבר' ויאמר משה, אל-כל-עדת בני-ישראל לאמר: זה הדבר, אשר-צוה ה' לאמר. [שמות לה:ד] נוסחאות אלה - 'אלה הדברים' ו- 'זה הדבר' מצביעים על קשר בין השבת למשכן.

בפרשת כי-תשא אחרי התיאור של בצלאל ואהליאב בוני המשכן כתוב 'אך את שבתתי תשמרו'. [שמות לא:יג] ראשית כל ענייני המשכן ומיד אחר כך ענייני השבת, אבל בסדר הפוך.

חז"ל [ראה רש"י על שמות לא:יג] מסבירים לנו שהמילה 'אך' המקדימה את עניין השבת מלמדת אותנו שבניית המשכן אינה דוחה את השבת - שבשבת אין מתעסקים בענייני המשכן.

בפרשת קדושים התורה חוזרת על הקשר בין שבת למקדש-משכן: 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' [ויקרא יט:ל] ושוב חז"ל מסבירים לנו שבנין המשכן נידחה בשבת.

פרשת בהר מסתיימת בפסוק: 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' [ויקרא כו:יב] והנה בארבעה מקומות התורה מקשרת בין שבת לבין המשכן.

ולמה בפרשת כי-תשא עניין המשכן מופיע לפני עניין השבת ובפרשיות האחרות עניין השבת מופיע לפני עניין המשכן?

התשובה היא שהפסוקים בפרשת כי-תשא מביאים עניינים שנמסרו לפני חטא העגל והפרשיות האחרות נמסרו אחרי חטא העגל. לפני חטא העגל מצב העם היה מצב נורמטיבי, מצב בריאות רוחנית תקין, וניתן למסור וללמד את העם דברים נוספים חדשים [דהיינו ענייני המשכן] ולהוסיף 'אבל לא בשבת' - אבל לאחר חטא העגל כאשר העם נמצא במצב חולני, במצב בריאות רוחנית ירוד, חייבים להדגיש ראשית כל את הדברים היסודיים, את העקרונות הבסיסיים, את ענייני השבת, לפני שמייצגים את העניינים האחרים. וכדי להחזיר את העם למצב רוחני תקין חייבים שוב ושוב להדגיש את הדברים היסודיים - את עליונות השבת - ראשון.

מהו העיקרון המשותף בין המושגים השזורים האלה - שבת והמשכן? התשובה היא: גם השבת וגם המקדש-משכן מציינים מקומות קדושים! אחד הוא מקום קדוש בזמן והשני מקום קדוש במרחב.

הקב"ה רוצה שהיהודים ייסדו לו מקומות ישיבה גם במרחב וגם בזמן. יהודי שגמר את כל ההכנות לשבת והוא עומד להדליק נרות שבת, נמצא באותו מצב כיהודי שגמר את כל ההכנות לקראת כניסתו לחצר המקדש, מלפני אלפיים שנה.

הקב"ה צמצם את האינסופיות לתוך סופיות, ובחר לשכון בין אנוש - גם במשכן וגם בבית המקדש. ומאידך האינסופיות מפרידה בין האנוש לבין הקב"ה. אבל בכל זאת הקב"ה אימננט וקרוב לעמו ישראל.

רעיון דומה טמון בשבת. בליל שבת כאשר אנו שרים 'לכה דודי', הקב"ה בא לבקר את עם ישראל - ובחגים אנחנו מבקרים אצל הקב"ה. 'לכה דודי' מסמל את הישכינה' שדופקת על דלתנו. בתלמוד נרשמו שתי גרסאות של מעשה בר' ינאי, [שבת קיט,א; בבא קמא לב,ב] בגרסה אחת ר' ינאי היה לובש בגדי שבת בערב שבת ואמר 'בואי כלה', 'בואי כלה' (ומזמין את המועד לבוא אליו)! בשני היא היה מתעטף בבגדים נאים ויצא לקראת 'שבת כלה מלכתא' ואמר 'בואי כלה', 'בואי כלה' (הוא הולך לפגוש את פני המועד).

הרעיון שקיימים שני יסודות מקודשים אחד בזמן ואחד במרחב מופיע בארבעה קטעים בתורה - והמקודשים הם קדושת השבת וקדושת המשכן-בית מקדש.

ישנו הבדל בין קדושת השבת לבן קדושת המשכן ובית מקדש. קדושת המקדש נשארת לתמיד כי למרות שבנין המקדש נהרס קדושת השכינה תמיד נמצאת במקום המקדש. [מגילה כה, א] בסוף פרשת פקודי כאשר נגמרה מלאכת הקמת המשכן, ענן כבוד שכן עליו ביום ועמוד אש בלילה. הישכינה' הופיעה גם באור וגם בחוויה רוחנית. ההופעות האלה היו הופעות על-טבעיות המנוגדות לחוקי הספתינות, כי המשכן היה לא פחות מנס תמידי שהתעלה על הסדר של הטבע.

בניגוד למשכן, השבת מייצגת את נוכחות הקב"ה בתוך סדר הטבע. הקב"ה מגלה את נוכחותו בשמים הכחולים ובצמח הפורח, וכמו כן מודעות וערניות לנוכחות השבת אשר מאפיין את סדר הטבע במנוחתו. הקב"ה שולט בסדר הטבע אבל אינו מתערב בסדר שהוא הקים. כל יחיד ויחיד חייב להפסיק מלאכתו, וכמו שעשה ר' ינאי - נדרשת מאתנו מודעות - להכיר בנוכחות הבורא בסדר הטבע שבזמן!

העליונות של השבת

השבת והמשכן מייצגים שני קטבים מנוגדים. השבת מייצגת את קוטב הטבע והמשכן את הקוטב העל-טבעי. בפרקים המתארים תוכנית המשכן מופיעה המילה 'אך' שמשמעותו הינה שעשיית המשכן נדחת בגלל החשיבות העליונה של השבת. אנחנו שרדנו אלפיים שנה בלי בית המקדש אבל ללא השבת לא היינו מתקיימים. בהתחלת פרשת ויקהל אנו קוראים 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם' [שמות לה,א] שבת ובניית המשכן. עם זאת הישרדות היהודים והיהדות אינם קשורים למשכן-מקדש. המשכן הינו מקום נעלה ונשגב. אבל חייבים אנו לזכור את 'אך' - את עליונות השבת שקיומו חיוני להישרדות העם. כמובן אנחנו מתפללים שבמהרה ובימינו נזכה לחוות את שניהם - השבת והמקדש.

*** ר' שלמה איתן הגה את התרגום לעברית**

(ב) שמות פרשת ויקהל פרק לה
(ג) לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ

מתוך: מפני הרב עמ' שצא

פרשת ויקהל: לא תבערו אש וגוי. ועיין רמב"ם פכ"ד מהל' שבת ה"ז, ומשמע דאית ליה דאיסור לאו בפני עצמו הוא זה – שלא להעניש בשבת, אפילו מבלי שיעבור על שום מלאכה. ולהטיל חרם בשבת קיימת אפשרות שיהווה איסור לאו דאורייתא לפי דעתו. (עיין כל זה באבני נזר או"ח ח"א סימן רכ"ח אותיות ו"ז). ורבנו נסתפק לגבי קנס – אם יכריחוהו הבית דין לפרוע תשלומי קנס בשבת, אם יעברו בלאו הזה. ועיין מש"כ בזה בספר ארץ הצבי (עמ' רס"ז).

(ג) שמות פרשת ויקהל פרק לה
(ג) לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ

מתוך: ארץ הצבי עמ' רסז

ורבנו הגריד"ס נסתפק לדעת הרמב"ם שיש אי' מיוחד בפנ"ע שלא להעניש בשבת, אם יכופו הב"ד את האדם לפרוע קנס בשבת, אם גם בכה"ג ג"כ יעברו על האיסור של אין מענישין בשבת. ואפילו נתפוס בפשיטות שענין תשלומי קנס בודאי בתורת עונש הוא, עדיין יש מקום לספקו של רבנו, אם זה שאסרה תורה להעניש בשבת היינו דוקא בעונשי הגוף, או אפילו בשאר אופני עונשין.

משנה סנהדרין ד, א

דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה, דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה, לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב.

פירוש המשניות להרמב"ם משנה סנהדרין ד, א

ולפיכך אין דנין בערב שבת לפי שגמר דין יבא בשבת ואין מותר להמית בשבת כמו שנא' לא תבערו אש בכל מושבותיכם רוצה לומר ואפי' במושבות ב"ד לא ישרפו בו מי שנתחייב שריפה וכן שאר העונשין אין גומרין בשבת:

רמב"ם ספר זמנים חלכות שבת פרק כד הלכה ז

אין עונשין בשבת אף על פי שהעונש מצות עשה אינה דוחה שבת. כיצד הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת שנאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת זו אזהרה לבית דין שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה והוא הדין לשאר עונשין:

מגיד משנה על הרמב"ם ספר זמנים חלכות שבת פרק כד הלכה ז

אין עונשין בשבת וכו'. בסנהדרין (דף ל"ה) בפ' אחד דיני ממונות וכבר מנה רבינו זה במנין המצות בספר המצות ובפתיחת משנה תורה בכלל הלאוין שלא לענוש בשבת.

בספר החינוך פרשת ויקהל. מצוה קי"ד

שלא יעשה הדיין דינים בשבת. כלומר שמי שנתחייב מיתה בב"ד לא ימיתוהו בשבת וכו' ובגמרא דבני מערבא [ירושלמי סנהדרין כב ע"א] בכל מושבותיכם מכאן לבית דין שלא יהי' דנים בשבת. משרשי המצוה שרצה השי"ת לכבד יום הזה שימצאו בו מנוחה הכל. גם החוטאים והחייבים. משל למלך כו' ונוהגת מצוה זו בזמן הבית בזכרים שהם בעלי המשפט. וחייבין להזהר לבל יעשו דין בשבת. ואם עברו וצו לשרוף ברי' בשבת. עברו על לאו זה ואין לוקין אם לא עשו בו מעשה. ואם עשו בו מעשה כגון ששרפוהו הם בידיהם אם יש עדים והתראה נסקלים עד כאן לשונו:

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רכח

(1) והנה מבואר מדבריהם [הרמב"ם והחינוך] דהעונש לבד בלי המלאכה לאו בפני עצמו בשבת. ועל כן אפי' במלקות ואפילו לא עשו ב"ד מעשה רק שצוו. עוברים בלאו זה. ועל זה נמנה במנין לא תעשה בפני עצמו. וכיון שהעונש בשבת בעצמותו לא תעשה אי אפשר שיהי' מצוה. דהוי שני הפכים בנושא אחד. ואין זה דומה לכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה הבאים ביד ש"א אי אפשר לקיים שניהם. דבין דוחה בין אינו דוחה. מכל מקום אם עבר ועשה קיים מצוה. דזה כשהמצוה מצד אחד. והעבירה מצד אחר. כגון במלאכת המשכן שהעבירה המלאכה בשבת אפילו אינו משכן. והמצוה אפילו לא יהי' איסור מלאכה כגון שנים שעשאו. וכן כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה. אבל בזה שהעונש גופי' בשבת לא תעשה. אי אפשר שיהי' העונש מצוה כלל דהוי שני הפכים כנ"ל:

(2) ואין לומר שהמצוה העונש אפילו אינו שבת והעבירה מצד שבת. דליתא. שאין שם העבירה העונש בשבת. רק שבשבת העונש אסור ושם עבירה העונש לבד. וכיון שבשבת העונש עבירה. אי אפשר שבשבת יהי' העונש מצוה:

ד) שמות פרשת ויקהל פרק לה

ג) לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ

מתוך: ברכת יצחק עמ' קמז

והנה מה שמברכין בורא מאורי האש במוצאי שבת הוא משום שתחילת בריאתה של האש היתה במוצאי שבת הראשון, כמבואר בגמ' פסחים (דף נג, ב) וכן הוא בבראשית רבה (פר' יא סי' ב), אלא שעדיין צ"ב מדוע נסדרה ברכת בורא מאורי האש דוקא על הכוס וכחלק מן ההבדלה.

ושמעתי ממו"ר מרן הגר"ד סלוביצי'ק צ"ל כי הטעם הוא משום שאדם הראשון נברא בערב שבת, וליל שבת הראשון היה דר בחושך, ולמה באמת לא נוצרה האש בתחילה בליל שבת ונבראה דוקא לאחר השבת, זה היה משום דאסור להבעיר אש בשבת ובשבת היתה שביתה מוחלטת, ולכן מזכירין זאת דוקא בהבדלה כיון שלא נבראה האש בתחילה בשבת.

ואפשר שזהו גם כן הטעם שהתורה הזכירה דוקא "לא תבערו אש ביום השבת", ומלאכת הבערה יצאה משאר המלאכות [או ללאו יצאת או לחלק יצאת] משום שהאש לא נבראה עד לאחר השבת להראות על השביתה מכל מלאכה בשבת.

ה) שמות פרשת ויקהל פרק לה
ו) קחו מאתכם תרומה לה' פל גדיב לבו
יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת:

מתוך: הררי קדם חלק א עמ' עו

רמז"ס פ"ז נכפרת יוה"כ הל' ד,
"מדרכי התשובה להיות השב לועק
תמיד לפני ה' נצני ונחמוניס, ועושה
לדקה כפי כוחו".

ובמה שכתב הרמז"ס "ועושה לדקה כפי כוחו".
נראה דמהאי טעמא ניתנה פ' המשכן לאחר
חטא העגל, דמדרכי התשובה ליתן לדקה, ונדצת
מלאכת המשכן הוי לדקה לכפר על נפשתיכם.

"אין שמחה אלא חכמה" וכן אין חכמה אלא שמחה – כלומר: כל המטרה של דרישת החכמה צריכה להיות על מנת להביא שמחה ואושר בחיי האדם. החכמה שהיא מקור של שמחה ואושר רב, זו גם חכמה שבלב. נאמר: "אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה" (תהלים צו, יב) – אמנם אור הדעת זרוע ומתפשט, אך יביא שמחה רק לצדיקים ולישרי הלב מלב ללב. להלן נעמיק בעניין זה.

החכמה שבראש – היינו הכוחות האינטלקטואליים-הגיוניים שבאדם – היא שיצרה את התרבות כולה שאליה הגיע המין האנושי. הדחף העצום להרבות דעת תרם לכך, שיבין האדם יותר ויותר את מעשה בראשית ויגיע עד חקר שדי. מימי קדם ואילך שאפו אנשים בכל חלקי התבל לגלות את החוקיות המסדירה שבתופעות הטבע ולחשוף את העקרונות שלפיהם מתנהל בקצב אחיד ובתדירות הסדר שביקום כולו. ביחוד הצטייט במחקר זה היוונים. דימוקראטס השקיע את עצמו בחקירות על אטומים, פיטגוראס ואוקלידוס – בחקירות על גאומטריה ומתימטיקה, ארכימדס – בחקירות הפיסיקה. לאחר מכן – פטולומיאוס – בחקר האסטרונומיה. ועוד הרבה חכמי יוון אחרים חקרו וגילו עניינים גדולים במדעי העולם והיקום. מתוך כל אותה מערכת גדולה של החכמה שבראש עלה והתפתח המדע המודרני יחד עם הטכנולוגיה הנפלאה שלו. כל אלה הנעימו לנו הרבה את החיים.

היהדות מעולם לא זילולה בחכמה זו שבראש; אדרבא, היא העריכה תמיד את הישגיו האינטלקטואליים של האדם. רבים מאד מגדולי ישראל, והרמב"ם בראשם, סבורים כי לצלם האלוקים שבו זוכה האדם להגיע בשכלו האנושי. דוד מלך ישראל שר מתוך התפעלות נפשית: "ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו... כל שְׁתָּה תחת רגליו" (תהלים ח, ו-ז) – האדם בכוח צלם אלוקים שבו יכול להשיג הישגים אינטלקטואליים ולשלוט במקצת על הטבע.

חז"ל דרשו מהאדם שיתעמק יותר ויותר במעשה בראשית: כל יודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו חושב, עליו הכתוב אומר (ישעיה ה, יב): "ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא יאוו" (שבת עה ע"א). ביתר ייחוד מעוניינת ההלכה בהבנתו המדעית של העולם. ההלכה מקיפה את כל שטחי חייו של האדם וכדי לפסוק בשאלות החיים ולהנחות

1) שמות פרשת ויקהל פרק לה
(?) וְכָל חָכֵם לֵב בָּכֶם יָבֵאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה'

מתוך: ימי זיכרון עמ' קיב-קטו

החכמה שבראש והחכמה שבלב

בילקוט שמעוני (תתקכט) ובראשית מדרש שוחר טוב למשלי מוצאים אנו מחלוקת מופלאה ביותר בין ר' אליעזר ור' יהושע:

"והחכמה מאין תקצא" (איוב כח, יב) – מלמד שהיה שלמה מחפש ואומר: היכן החכמה מצויה? רבי אליעזר אומר: בראש, רבי יהושע אומר: בלב. אתיא כדעתיה (= הדעת נותנת כדעת) דרבי יהושע דאמר: החכמה בלב, דכתיב: 'נתתה שמחה בלבי' (תהלים ד, ח) ואין שמחה אלא חכמה שנאמר: 'חכם בני ושמח לבי' (משלי כז, יא) וכן: 'בני, אם חכם לבך ישמח לבי גם אני' (שם כג, טו)."

הילקוט הכריע כדעת ר' יהושע, שהחכמה מצוייה בלב. הנכון הוא, שאין כלל מחלוקת בין ר' אליעזר ור' יהושע. שתי הדעות משלימות זו את זו. אין ר' יהושע יכול לסתור את דעתו של רבי אליעזר, שהחכמה האינטלקטואלית מצויה בראש, ואין רבי אליעזר יכול לסתור את דעתו של רבי יהושע שהחכמה הרגשית, האינטואיטיבית-הנפשית, מצויה בלב. אי אפשר להתקיים בלעדי שתיהן.

את האדם בדרך הישרה דורשת ההלכה לדעת ולהבין היטב את כל העובדות המדעיות הנאות בחשבון בעת הדיון.

היהדות של התורה וההלכה העריכה מאד את החכמה שבראש, מפני שהיא עצמה מושתתת על אדני ההבנה האינטלקטואלית. לימוד התורה הוא יסוד היסודות ביהדות. כדי ללמוד תורה ולהבין את בעיותיה וגישותיה זקוק האדם לכשרונות אינטלקטואליים גדולים.

לא אגזים כלל אם אומר, כי שיטות המחקר להבנת ההלכה הן לעתים קרובות עמוקות ומסובכות יותר משיטות המחקר של ההגיון המופשט או האפיסטמולוגיה. צריך האדם לגייס את כל כוחותיו, להפעילם ולחזור בהם כדי להגיע אל אוצרות התורה. מהי בכלל יהדות בלי תורה! מהו בכלל ראש השנה בלי הלכות שופר, קדושה אריכתא, מלכויות, זכרונות, שופרות? איזה ערך יש בכלל ליום הכיפורים אם אין יודעים את הדינים והמושגים של תשובה, כפרה, חמשה עיטיים, עבודת היום וכו': מהי משמעותו של פסח אם אין יודעים את עיקרי ההלכות של חמץ ומצה. בל יראה ובל ימצא, סיפור יציאת מצרים! כל הדברים האלה אינם נקנים ומושגים אלא ביגיעה רבה וריכוז רוחני עצום. בלי החכמה שבראש לא היתה היהדות יכולה להתקיים.

אמרו חז"ל במדרש תנחומא כי תשא, פיסקה לו:

"ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" (שמות לד, כט) – מניין זכה משה לקרני ההוד? ... רב שמואל אמר: עד שמשה כותב את התורה נשתייר בקולמוס קמעא והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני ההוד, שנאמר: "ומשה לא ידע כי קרן..."

משה של כל דור ודור מן ההכרח שיהיו לו הכשרונות והכוחות שבראש, כדי שיוכל להקרין את קרני הוד התורה, את המאור שביהדות. אם לא כן, הרי תישאר חלילה התורה כספר חתום ומיותר.

אולם אסור לנו לחשוב, ולוא לרגע קט, שהחכמה שבראש לבדה היא עיקרו של צלם אלוקים שבאדם ושמי שחננו בה הקב"ה הוא נקי מחטא, אלא זה הכלל: אין צלם אלוקים שורה באדם אלא אם כן חִבְרוּ בו יחד חכמת הראש וחכמת הלב.

היהדות היתה הראשונה שגילתה את עניין החכמה שבלב. חכמת הלב מהי? אין זו עוסקת בחישובים מאתימטיים ולא ביסודות תורת ההיגיון

ולא בהרכבת מכוונות ובחשיפת חוקי הטבע, אלא בחיי הרגש האנושיים הטהורים. חכם הלב לא נָיוּ בהבחנה בין אמת ושקר, אלא אף שוחר לגלות ולעשות את הטוב ולהסיר את הרע; לא נָיוּ במה שהוא מוצא דרך המדע את העובדות שבחיים ושבמציאות כהווייתן, אלא אף שוקד על מידות החסד, האהבה והרחמים.

הראשון שמצא וגילה בעולם את החכמה שבלב היה אברהם אבינו. הוא לא הסתפק במה שחקר בשמי אור כשדים בשקידה רבה את תנועת הכוכבים וקצבו של היקום, אלא ביקש בראש ובראשונה לדעת את בורא העולם ואת יסודות הצדק והמשפט. אברהם אבינו היה הראשון שלימד את בני אדם, שתכלית האדם היא לא בהישגו האינטלקטואלי בלבד מכוח החכמה שבראש, אלא בעיקר בהישגו המוסרי מכוח החכמה שבלב.

הרעיון של החכמה שבראש ושבלב כלול בשלוש עשרה מידות שנמסרו למשה רבינו ביום הכיפורים הראשון, שהן היסוד לקיום האנושי. על הפסוק "אני אעביר כל טובי על פניך" (שמות לג, יט), אומר הרמב"ם במורה נבוכים א, נד: "אמנם אמרו 'כל טובי' הוא רמז להראות אותו הנמצאות כולם שנאמר עליהם 'וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד' (בראשית א, לא). רצה לומר בהראותם לו שידע טבעם..." כלומר: אני מגלה לך את כל הסודות של מעשה בראשית, את כל חוקי הטבע, את כל מה שהשכל האנושי מסוגל להשיג (טוב = מציאות). אולם, התכלית איננה בשלימות ההגיונית המדעית, בחכמה שבראש, אלא בתחום המוסרי שבחיי הרגש הטהורים, כנאמר: "וקראתי בשם ה' לפניך וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם" (שמות לג, יט); במשך הדורות היו כל הנביאים דורשים מן האדם לשאוף לא לשלימות אינטלקטואלית בלבד, אלא אף לשלימות מוסרית. הנה קורא ישעיהו, ואנו קוראים את דבריו בהפטרות יום הכיפורים: "אז תקרא וה' יענה, תשנע, ויאמר: הנני. אם תסיר מתוכך מוטה שלח אצבע ודבר אָנן. ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע" (ישעיה נח, ט-ז).

שתי החכמות, זו שבראש וזו שבלב, מוכרחות ללכת יחדיו יד ביד. אם החכמה שבראש – הוא המדע שהראה לנו את הישגיו המופלאים – תופסת לבדה את השלטון – ייטמא צלם האלוקים שבאדם.

ז) שמות פרשת ויקהל פרק לה

(כא) וַיָּבֵאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשָׂא לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֶתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאֶכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:

מתוך: חזון ומנהיגות עמ' קז

"כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשָׂא לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ"

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" (שמות כה, ב) לבניית המשכן. התורה ממשיכה מיד ומורה שהמתנות לא יתקבלו מכל אדם ואדם, אלא רק מ"כל איש אשר ידבנו לכו" (שם). הכול, עני ועשיר כאחת, חייבים לתת את מחצית השקל, אך התרומה למלאכת המשכן צריכה הייתה להיות מרצון חופשי; אין מקום לשום צעד של כפייה. העולם הרומאי ראה את מעשה הצדקה כעשייה של חסד, ואילו התורה רואה בו מעשה של צדק. כאשר אנו נותנים צדקה לעני אנחנו פורעים את חובותינו. ועם זאת, המשכן נבנה רק בידי "כל איש אשר נשאו לכו וכל אשר נדבה רוחו אתו" (שמות לה, כא).

יודעים אנו כיצד נוהגים בעכדים. אין להם לא רכוש, לא כלים יקרי ערך ולא בגדים מובחרים. הם ראו את הלבוש המהודר של הנשים המצריות, בעור ילדיהם שלהם הילכו בבגדים בלויים. הם סבלו חרפת רעב, ולפתע הם זכו לעושר ולשפע – לאותם בגדים שאדונייהם לבשו רק שבועות ספורים קודם לכן. אך לא חלפו ימים רבים עד שנשמעה ההכרזה: אם רוצים אתם, הרימו את תרומותיכם. הם לא נדרשו לתת מכספם; זו הייתה בקשה בלבד, אך הם נתנו למשכן מרצונם החופשי את כל מה שקיבלו שבועות אחדים קודם לכן. הם קידשו את המשכן בנכונותם לעשות בלא כל כפייה מה שידעו כי ראוי ונכון לעשותו.

ח) שמות פרשת ויקהל פרק לה

(לא) וַיִּמְלֵא אֶתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחַכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה:

מתוך: פרקים במחשבת הרב חלק א עמ' קז

התורה אומרת: "וימלא אותו רוח אלהים בחכמה, בתבונה ובדעת" (שמות לה, לא). במונח "חכמה" אנו מבינים ידיעה והשכלה מקצועית, הנרכשות בלימוד מקיף ומפורט. "בינה", פירושה היכולת לנתח, להבחין בין עיקר לטפל, להסיק מסקנות ולהחיל אותן במצבים שונים. במקרה של מיזוג מוצלח של בינה וחכמה, הרי לפנינו איש המדע המוכשר והיצרני. "דעת", משמעותה השכל הישר, אינטליגנציה בסיסית ושיפוט מעשי. קריאתו של קורח ופנייתו אל השכל הישר היתה בשל הטענה, שבענייני ההלכה קובעת דעת בלבד ולא חכמה. הוא הודה בעובדה, שבקביעת פסק ההלכה בענייני חוק ומשפט דרושים מומחים השולטים בחומר מבחינה טכנית ועיונית. אולם, לעומת זאת טען שקיים גם צד פסיכולוגי ורגשי בביצוע המעשי של ההלכה ובשמירת המצוות. בבואו לשפוט את התועלת, התוקף וההשפעות הטובות של המצוות הרי כל איש בעל שכל ישר מוסמך לשפוט על יסוד התבוננות מעמיקה, שיש בה גם ידיעה מסויימת של הנושא.

ט) שמות פרשת ויקהל פרק לו
(1) ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר
איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה
לתרומת הקדש ויפלא העם מהביא:

מתוך: הררי קדם חלק ג עמ' ג-ז

פְּלוֹגַת רִשְׁי וְהִרְמַב־ים
בַּמִּקְוֵה אִיסוּר הוֹצֵאָה

א. בת"י ד"ה פשט כתבו זיתים מדאיתערך תרי קרתי טהולאה, כדנפקיל בריש הארק (לקמן דף טו): מייכלה העם מהביא, ובספיק דשיחובין (ח, ג) נפקא לן [לאיסור הולאה] מקרא אחריעה דדרשיק אל יאל איש ממקומו אל יילאי, והנה בק' לאו דאל יאל איש ממקומו, עיי' בסוגית הגמ' בשיחובין דלמסקא שם הוא פלגמח רש"י (ד"ה אל יאל) דלרש"י הוא לאו מיוחד רק על איסור החומין, וליט' להאי שם (ד"ה לאו) ככלל בו גם איסור הולאה, עיי'.

והנה כמה דמייחו האי מקרא דייכלה העם מהביא, ע' ברש"י במשנה (ג, א) ה' ד"ה שתיסו שגרהה שהוא לאו מיוחד על איסור הולאה, וז"ל, ובפרק הארק בריש' נפקל מייט' משה במחנה ויעבירו קול במחנה וכו', לא הפיקו מריבי לריה להביא נדבה למחנה לייב ויום השבת היה, ומציאי' ברש"י דהוא איסור מיוחד על הולאה בשבת, והציאי' בזה דהנה לטעמ' דקרא (שמות ט, ו) הוא זייט' משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש, וע"ז מסיים הפסוק ויכלה העם מהביא, ומפרש רש"י דהך קרא דאל יעשו עוד מלאכה הוא אחריה על איסור הולאה בשבת, ומקור הדברים בסוגית הגמ' להלן (ט, ג) 'משה היבן הוה יתיב במחנה לייב ומחנה לייב רהיר' הוא, וקאמר ט'ו לישראל לא הפיקו ויהו מריבי דידכו לרהיר, ומפרש רש"י דלרי' רק הודעה בעלמ' שאיר' להביא עוד תרומה לעבודת המשכן, אל' דהוא אחריה שגמה מחיר' את ישראל על

איסור שבת, ובה ית' המוך הגמ': 'ומציאי' דבשבת קאי דילמ' בחול קאי, ושיין שם צמר דמשי צמר העברה העברה מייח'י, והייט' דמוך גז'ם ילפיק דקרא דאל יעבירו הוא אחריה על איסור שבת.

אל'ם האי' שם (ט, ג) ד"ה ומציאי' הביאו בשם הריה דקרא דאל יעבירו לא היה בשבת, ולשיעת הריה קרא דאיש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש, לא נאמר בחורת אחריה ואיסור כלל, אל' הוא הודעה בעלמ' שאין להביא עוד תרומה למלכת המשכן, וכל דיוק הגמ' שם הוא רק דהולאה שביצ' מלאכה, עיי' ברי'.
 והנה גם משמשת ד' האי דין דיש לאו מיוחד על איסור הולאה, וכמצי' בסוף האי' (ד"ה פשט) שהך אביג' דהולאה נפקא לן מקרא טהי' אלעריך למחני שהיתה במשכן, עיי' בחזקוני, ומצי' דיסוד איסור הולאה הוא מקרא דאל יאל איש ממקומו, וכי' האי' בשיחובין (ח, ג) ד"ה לאו) והאי' הראש' בסוגין (ד"ה פשט) דהוי' לאו מיוחד על מלאכת הולאה, ומעל' דבין לרש"י ובין להאי' יש לאו מיוחד על איסור הולאה, ולי' ככלל הלאו דלא תעשה כל מלאכה, ולרש"י הוא מקרא דאיש ואשה אל יעשו עוד מלאכה, ולהאי' הוא גם מקרא דאל יאל איש ממקומו.

והנה לדעת רש"י והי' שיש לאו מיוחד על הולאה, יל'יק אי' מרע יש חוב' של כרת וסקול'ה על מלאכת הולאה, ומרע לא הוה הולאה כמו הכערה למד הכערה ללאו יאל'ה (להלן ע, א), וע' ברמב"ן (ג, א) שפנד בזה, וז' קפוי' ק' אי' לייט' ללאו יאל'ה, ואחריה שמשנו טעם מנין - יש להשיב ק' כיון שהיתה במשכן ואשכחן דקפיד עלה רחמנ' בלאו ואל'הר' עלה רחמנ', אהדר' לכלל שאר המלאכות שהיו במשכן. ביאר דבריו דהרי כתבו האי' דהטעם שבתבה החורה לאו מיוחד על הולאה הייט'

משום מכין דהולאה היא מלאכה גרושה, ולי' ככלל הלאו דלא תעשה כל מלאכה, וערכ' כפי קרא ואחריה מיוחדת לרבות שגם בהולאה יש איסור מלאכה, אבל לאחר דביי'ה קרא אהדרי' לכלל כל המלאכות, וגם היא ככלל מחלליה מות יומת וחוב' כרת האסור בשבת.

ב. אולם הרמב"ם צפ"ב מהל' שבת הל' ח' כתב, 'הולאה מרשות לרשות מלאכה מלאכות מלאכות היא כו' ה' למדת שההבאה מלאכה קרא אחת, ונראה מדברי הרמב"ם דההולאה היא ככלל כל המלאכות, ויש עליה איסור לא תעשה כל מלאכה שהביא הרמב"ם צפ"א מהל' שבת ה"א, אבל אין עליה לאו מיוחד כלל, ופלגי' הרמב"ם על רש"י והי' הר"ל והנה מקרא דאל יעשו עוד מלאכה, אין להך כלל על הרמב"ם, דיל' דהרמב"ם סיל' כג' הריח להלן (ט, ג), דלרי' אחריה על איסור שבת ככלל אולם יליע' מרע לא מייחי' הרמב"ם לקרא דאל יאל איש ממקומו, אכן ע' ברמב"ם צפ"ב מהל' שבת הל' א' דמייחי' לה לענין איסור החומין ולא לענין איסור הולאה, ויהי' דסיל' דהך קרא לא מייחי' דין הולאה כלל, אך לרע ע"ז מדי' הרמב"ם צפ"ד מהל' שגגות הי'ב דמייחי' להך קרא לענין הולאה, ח"ל, אבל איש טעו והורו ואמרו המוליא המוליא מרשות לרשות הוא שהייב שר' אל יאל איש ממקומו, אבל הארק או המושיע מותר, עיי', ומשמע דגם להרמב"ם הך קרא מייחי' גם בדין הולאה, וכפי' האי' בשיחובין (ח, ג), ואי' יליע' מרע לא מנה' לה הרמב"ם אל' כלאו לענין החומין בלבד, ולרע בזה.

ובי"ב מלאט' דהנה מחלוק' בגמ' (ע, א) האם הכערה ללאו יאל'ה או להלן יאל'ה, אבל לכאורה לרע' נאמר לאו מיוחד דלא תעברו אש' ככל מוסבתיכם כיום השבת צאיסור הכערה, אכן ע' ברמב"ם צפ"ד מהל' שבת הל' ז' שכתב, לא שמשו בשבת איע' שהטעם מרע אינה

דוחה שבת, כיצד היא שנתחייב כביד מלקות או טיחה אין מלקין אותו ולא מטיחין אותו בשבת שנאמר לא תבשרו אש בכל מוסבותיכם כיום השבת, ו' אחרת לביד שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה והיה לשאר טעסק, ומבואר שהרמב"ם מפרש דטיקף הלאו הוא איסור לעשות מחייב טעסק בשבת, ומקורו בגמ' סנהדרין (לה), ורק מזה דפירשה התורה לאיסור הבשרה דוקא, למדו חכמים הבשרה להק' יאלת או ללאו יאלת, והוא ילפתא בשלמא, אבל א"ר טיקף הלאו דלא תבשרו, וע"ז בזה בסה"ל (ל"ח ט"ז) דמבי הכי, ו"ז ביסוד שיטת הרמב"ם, וע' בזה שביאר בזה בני החינוך (מ' ק"ד).

ג. והגרי"א בזה שהרמב"ם לביטול ח"ל, דהנה ל"ט בגדר איסור מלאכה שבת, אם כל המלאכה ומלאכה היו חלות עם איסור לעשותה, ומכלל בקרא דלא תעשה כל המלאכה כוזה וכמה טיפי איסורי מלאכה, איסור חבשל בשבת ואיסור צרר בשבת וכי"כ, וכל המלאכה ומלאכה היו עם איסור לעשות, או דלמא התפלא של האיסור הוא לא תעשה כל המלאכה, לעשות מעשה מלאכה בשבת, וכל היטקו מלאכות הם רק אופנים שונים הקרויים מלאכה, והתפלא של האיסור הוא עלם חלום עם המלאכה לחוד.

וגרי"א דפליגי בזה החי' והרמב"ם, דישיין בתי בסנהדרין (סג, א' ד"ה על) שהק' בזה דק"ל התם דאין טיקין על לאו שבכללות דאיכ' איך טיקין על לאו של חבשל בידע, ח"ל, והוא דלמחרין כפיק דכילה (דף י"ב): ומבשל ביד העשה בידע טיקה חמם וחד מיטייהו חבשל בידע, לא תשבין ליה לאו שבכללות דכתיב כל מלאכה שבתה לא תעשו כוזה לא תעבדו דהכא [בגמ'] דהוי לאו דככללות], דהתם מפרש טיפי דכתיב שבתה דמשתמע כל מלאכה שהיא שבתה, ומבי כהדיח מק"י החי' דכל מלאכה ומלאכה היו איסור לעשות, דאיכ' מה הק' דה"ל לאו דככללות, ה"ל לאו שבכללות היינו כשים כוזה איסורים

שונים שבכללות בלתי אחרת, כוזה לא תחלש על הדם דככלל כי איסור חלילה מן הכהונה קודם שתלך נפשה, וכן איסור לא להצות על החי' ביד וכי"כ, וכחצי פתח עם, אבל מלאכה בשבת דהאיסור הוא המעשה מלאכה בגד, ה"ל דמבטח' ל"ט שונים ואופנים שונים של מלאכה, מהיכתי' הוי ככלל לאו שבכללות, וע' בזה הר"ן בסנהדרין שכתב בן בקמה ח"ל, והוי כלא תעשה כל מלאכה שכולל מלאכות הרבה ואעפ"כ לא תקרא לאו שבכללות, ומפני שטיקן עין אחד והוא איסור המלאכה, ובדעת החי' שחזרו בזה מוכרח לכת' כ"ל דכל מלאכה ומלאכה הוי איסור לעשות, ובאמת זה נראה גם כוונה החי' עם בחי'ה'ם שכתבו, דהתם מפרש טיפי דכתיב שבתה דמשתמע כל מלאכה שהיא שבתה, ומראה כוונתם דה"ל כוזה שמופרש בפסוק כל המלאכה ומלאכה, וכאילו כתיב אל תבשל בידע ואל תבחר בידע, ובכ"כ לא הוי לאו שבכללות וכמו שיסד הרמב"ם בסה"מ (מפרש ט) לגבי ולתם ק"ל וכחל' לא תחלש שחייב על כל אחת ואחת, שירש, והדברים מפורשים ומבוארים כהדיח ב"ל החור"ד ברש פירק תולין (ק"ה, א' ד"ה המוס) ח"ל, שי כיון דהבשרה להק' יאלת, כאילו כתיב לאו אכל מלאכה ומלאכה דמי, והוי ליה כוזה לאין דחלב ודם שהן הטיקין זה מזה, וא"יך להתרות על החלב המוס חלב ועל הדם המוס דם, וכן על כל מלאכה ומלאכה.

אולי"ם בדעת הרמב"ם נראה דפליגי על זה, דהנה בחור"ד הר"ל מבואר דהוא עשהו ט"ך להתרות בכל מלאכה ומלאכה בשם המלאכה דוקא, וכן הוא שי החי' (עג, ב' ד"ה המוס) בשם שיש חייב להתרות בכל מלאכה ומלאכה בשם המלאכה, וביד החי' עם א"ס גם בתולדות הוא ט"ך להתרות בשם הא"ס דוקא, וע' במג"ה (מ' ל"ב, א"ר) שחזרו מאד בעשהו דמילתא, דמי' לאו שני להתרות בהלאו דלא תעשה כל מלאכה לבד, ולהר"ל הוא מבואר היטב דבהלאו דלא

תעשה כל מלאכה ככלל ל"ט לאוים נפרדים, לא תעשה מלאכה ביטול, ומלאכה צרר וכי"כ, ועל כן כתיב להתרות בכל לאו ולא, וכמו שביאר החור"ד הר"ל בגמ', כאילו כתיב לאו אכל מלאכה ומלאכה והוי ליה כוזה לאין דחלב ודם, שירש א"כ ישין כוונתם עם שדקדק מד הרמב"ם בפ"ו מה"ל שבת ה"ל ו' שאין ט"ך להתרות כי בשם המלאכה ככלל ה"ל באיסור מלאכה שבת לחוד, שירש ראייתו, ומראה מזה דהרמב"ם טיקף האיסור הוא שלא לעשות מלאכה בשבת, אבל כל השמות מלאכה אינם שמות שונים של איסור, ה"ל כוונתם תחת שם מלאכה בשבת, וכן משמע ברמב"ם בפ"ה מה"ל שבת ה"ל א' ח"ל, שביניהם שבשימי המלאכה הי"ט כי וכל העשה כי מלאכה ביטול ידע ועבר על לא תעשה שנאמר לא תעשה כל המלאכה, ולא שירש מן הרמב"ם עם בכל פרק א' את שמות המלאכות, ומזה משמע דאין לשמות המלאכות שייכות כלל לטק' עם האיסור, ורק בפרק ז' ה"ל א' שירש מן הרמב"ם את מנין המלאכות האסורות בשבת, ומבי' חז"י כ"ל

ד. ומקורו נראה דכזה החי' פלוגתא רבי' וחי' והרמב"ם, דרבי' וחי' ס"ל דכל מלאכה ומלאכה הי"ל ליה עם איסור לעשות, וגם כהלאו דלא תעשה כל מלאכה ככלל ל"ט לאוים ושמות שונים של איסור, ולהכי לביעתהם שפיר י"ל שחלוקת הולאה אשר היא גם כן חלום ושם איסור מלאכה לעשותה, לא איכילא בקרא דלא תעשה כל מלאכה, ה"ל בקרא דאי"ס ואשה אל יעשו שד מלאכה, או בקרא דאל יאלת חי' מחוקמו. חלום להרמב"ם לעשהו דליכא כלל חלום שמות של איסורי מלאכות בפ"ט, וכל התפלא של האיסור הוא לא לעשות מלאכה בשבת, אי"כ מוכרח דגם מלאכת האלעה ככללת בקרא דלא תעשה כל מלאכה, וליכא שד חלום עם של איסור בשבת חלבד הלאו דלא תעשה כל מלאכה, וע"כ לדעת הרמב"ם ליכא ה"ל לאו

א' במלכות שבת הלוא דלא תעשה כל מלאכה, ותו לא מדי.

ועפ"ז נראה דמה"ע להרמב"ם גם למד הבטחה ללא ילאת, אך הכונה שיש לה לאו ואיסור צפי' מקרא דלא תעשה אש בכל מושבותיכם ביום השבת, דהרי ליכא חלות של איסור הבטחה בשבת, ופס' האיסור הוא עשיית מלאכה, ובע"כ דהאזהרה דלא תעשו לעין איסור שונשין בשבת אח"כ, אלא דהתורה פירטה את מלאכת הבטחה בקרא צפי', כדי להודיע שהיא מלאכה גרושה משאר המלכות, ואין בעשיית מלאכה זו אלא לאו בלבד, אבל מ"מ השם איסור של הבטחה הוא לא תעשה כל מלאכה בלבד, ואין חלות של איסור הבטחה בתורת לאו ופס' איסור צפי'.

ובד"ך זה יש לישב את הסתירה דמל"ט ברמב"ם צפי' מהל' שנגות הי"ב, דמבואר שם בהדיח בדי הרמב"ם דבקרא דאל ילא אש ממקומו מפורש איסור הולאה מרשות לרשות, וא"כ מ"ע לא מנאו ולא הביאו הרמב"ם בכל מהל' שבת, ולהגיל נראה דלהרמב"ם ליכא בכל חלות של איסור צפי' בקרא דאל ילא אש ממקומו, דכן אמת שמתבאר בפסוק זה שיש איסור להוליא הולאה בשבת, אבל מ"מ אין זה ט"ף האיסור והחפלא של האיסור, שהרי איסורא דהולאה בשבת אינו חלות שם איסור לעלמו, וכל איסורו הוא רק בתורת מלאכה ככל המלכות, ובע"כ דהחפלא של הלוא ללעין תחומין נאמד וכמו שפסק בהדיח הרמב"ם בפכ"ז מהל' שבת הל' א', ואלו משמעותא דקרא דמשמע הולאה מ"ו, לא נאמד בתורת לאו ואיסור צפי', אלא שהתורה פירטה ופירשה בקרא דאל ילא אש ממקומו דהולאה היא מלאכה האסורה לעשותה בשבת, אבל מ"מ עיקר האזהרה דידה הוא במקום אחר בקרא דלא תעשה כל מלאכה, וכפין מש"ע לעיל לגבי הא דהבטחה ללא ילאת, ולקבו כל

הנפ"מ בקרא דאל ילא אש ממקומו, הוא רק לענין די הרמב"ם שם מהל' שנגות בדין ביד ששעו בהוראה, שדן טעיה במלכות הולאה שיה לעשה צעיקר שבת, והו"ל כטעיה בדבר המפורש בתורה שגם הדוקים מודים ט', דק"ל דהוא אינו בכלל העלם דבר ואין עליו חיוב השלח, ולגבי הך דינא לא אכפ"ל דקרא דאל ילא אש ממקומו אינו ט"ף האזהרה של מלאכה הולאה, דהא מ"מ מפורש בך קרא שהולאה היא מלאכה האסורה בשבת, וע"כ אין זה בכלל העלם דבר ואין עליו חיוב קרבן, ומש"כ טעיה בשאר מלכות שבת, הו"ל בכלל העלם דבר ובנגת הוראה, אולם זה נראה דגם לדי הרמב"ם בהל' שנגות לעולם החפלא של איסור הולאה הוא בקרא דלא תעשה כל מלאכה, ודוק, [א"ה], ואכתי ל"ע מסוגית הגמ' בשירזבין (י"ג, ב), ט"ן שם. - ולאנז אורחא נראה דממה דעכלל בך קרא של אל ילא אש ממקומו גם איסור תחומין, מלבד מלאכת הולאה, נראה דמ"מ מזה דגם איסור תחומין הו" כאיסור מלאכה, וכל האיסור הוא לעשות מעשה וללאת חן למקומו, אבל אם הוא נישא ע"י אחרים כספינה או בעגלה הוא אינו שובר את האיסור, וכמ"מ בן בתי שירזבין (מ"ג, א ד"ה הלכה) בשם הרשב"ם ח"ל, זשד פסק הרשב"ם שאפי"ע בשבת שרי ליכנס [לספינה] כיון דלא מידי ק"ה עבדי, וכמש"כ, אך ע' ברשב"א שם דפ"טג בזה וי"ל להג' (ס"ו ע"ט).
ה. והנה ע' בגמ' יומא (ס"ו, ב) ובכריתות (יד, א) דס"ל לפרש דים איסור הולאה בשבת ואין איסור הולאה ביוה"כ, ונ"כ מה שעם לחלק בין שבת ליוה"כ באיסור הולאה, וע' בתו בכריתות (שם ד"ה שירזב) שכתבו בזה, 'פירוש נחמיה הולאה עם שאר מלאכות ביוה"כ, ולא נחמיה הולאה עם שאר מלכות ביוה"כ, ונראה דזה מבואר מאד לדעת רש"י ותי' דס"ל דמכיון דהולאה היא מלאכה גרושה, והייש דאינה מלאכת תיבוא. אי"כ היא אינה נלמדת מהרא

דלא תעשה כל מלאכה, דבקרא דלא תעשה כל מלאכה לא עכלל אלא מלאכה חידוש ותיקון, אבל הולאה יש עליה איסור מקרא צפי' לרש"י כדלית ליה ולתו כדלית להו, וא"כ כל זה לגבי שבת בלבד, אבל לגבי יוה"כ דמאמר רק איסור דלא תעשה מלאכה לחוד, אי"כ לא עכלל בזה רק מלאכה משלייחא שיש בה מלאכה תיקון, ולא הולאה שהיא מלאכה גרושה, וכ"כ הרשב"א בימא שם ח"ל, זלית וזה ביוה"כ כתיב לא תעשה כל מלאכה, וי"ל דהולאה לאו ממלאכה נפקא אפי"ע בשבת אלא מדכתיב ויכלא העם מהבית או מאל ילא אש אל יוליא, וכ"ה בתי' ימים בימא (נדפס ס', ב ד"ה ואין), אולם לדעת הרמב"ם דגם הולאה הוא בכלל לא תעשה כל מלאכה, ל"כ בלמ"מ מהו החילוק בין שבת ליוה"כ. [א"ה], וכן מפורש בתי' ב"ה (י"ב, א ד"ה דלמ"מ) בשיעור רבה שם דל"ב' אין ערוז הולאה לידע כדכתיב ולא תוליא משם מכתובים ביום השבת, בשבת אין צירע לא, וכתיב התי' ח"ל, זכתי פירשו אם איסור הולאה משרב טו בין שאר מלאכות אפי"ע שהיא מלאכה גרושה, ועי"ש עוד, והוא כמש"ע.

וגרמ"ה עוד נפ"מ בין תו להרמב"ם, דישין בתי' בפסחים (ה', ב ד"ה לחלק ילאת) שכתבו, זשד אומר ריב"ז דלמ"ד ללא ילאת לא היה איסור צירע כיון דאין שם מלאכה עליה, ונראה דכל זה ל"ר התי' דעיקר האיסור דהבטחה נאמד בקרא דלא תעשו אש בכל מושבותיכם, וא"כ ממה שהקולא התורה שיהיה דינה רק בלאו, מוכרח דהבטחה ילאת מכלל המלכות, והרי היא כאיסור מחמיר וכי"כ אשר דן בזה הבית יוסף (רי"ט ת"ה) אם הוא מהג צירע, פי"ש, אך מש"כ לדעת הרמב"ם דל"רע איסור הבטחה הוא בכלל קרא דלא תעשה כל מלאכה, אלא שנאמר בה קולא דהיא אינה אלא בלאו, אי"כ פשיטא דהיא בכלל כל המלכות והיא אסורה צירע.

י) שמות פרשת ויקהל פרק לח
ז) ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת
במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד: ט

מתוך: חמש דרשות עמ' פז [מהדורה א]

על הפסוק: „ויעש את הכיור ואת כנו נחשת במראות הצובאות“, מביא רש"י סיפור מדרשי גאה: „בנות ישראל היו בידן מראות, שהיו מתקשטות בהן וכי' והיה משה מואס בהן, מפני שעשוין ליצר הרע. א"ל הקב"ה: קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל“. משה התקשה להבין כיצד המראות, שהנשים השתמשו בהן להתקשט בפני בעליהן ובאותו העת גם נהנו מיפיין, יהיו ראויות להקבע בכיור אצל המזבח, שם יהודי מביא קרבן חטאת שעליו הוא מתודה בלב נשבר? כיצד יכולה ה„נאוה“ מהמראות להיות בתיאום עם ה„שחורה“, בו כרוכה הגישה אל המזבח? אך הקב"ה אמר: „קבל, משה!“ אשה המכירה ביופיה ויכלה במצרים, בגלות החשוכה והאיזמה, לנחם ולחזק את רוח בעלה ולחנך דור של צמאי-גאולה, אותה אשה אם תחטא, תאמר את הוידוי שלה בדמעות יותר חמות וביתר צער וחרטה מאשה אחרת. אשה זו תיזכר מה שתרמה במצרים „תחת התפוח“, ורגש האשמה יכביד ביתר שאת על מצפונה.